

ทฤษฎีการจัดทำ งบการเงินรวม

ดิชพงศ์ พงศ์ภัทรชัย

สันทนา รัตนพิเชษฐชัย

อาจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

[บทคัดย่อ]

มาตรฐานการจัดทำงบการเงินนานาชาติ (International Financial Reporting Standard: IFRS) และมาตรฐานการบัญชีนานาชาติ (International Accounting Standard: IAS) ฉบับปรับปรุงปี ค.ศ. 2004 ได้ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงแนวคิดด้านการรวมธุรกิจ (Business Combinations) และการจัดทำงบการเงินรวม (Consolidation of Financial Statements) ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้ประเทศต่างๆ ที่รับเอา IAS มาถือปฏิบัติ ได้มีรายงานการเงินที่มีคุณภาพสาระสำคัญในมาตรฐานการบัญชีและการนำเสนอของงบการเงินที่มีการเปลี่ยนแปลงคือ IFRS และ IAS กำหนดให้ใช้ทฤษฎีหน่วยงาน (Entity Theory) เป็นแนวคิดพื้นฐานของการจัดทำงบการเงินรวม ทฤษฎีหน่วยงานกำหนดให้มีการวัดมูลค่าสินทรัพย์สุทธิของบริษัทย่อย (Subsidiary) หรือผู้ถูกรวม (Acquiree) ทั้งจำนวน ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดดั้งเดิมตามทฤษฎีบริษัทใหญ่ (Parent Company Theory) ซึ่งกำหนดให้มีการวัดมูลค่าสินทรัพย์สุทธิของผู้ถูกรวมเฉพาะส่วนได้ที่บริษัทใหญ่ (Parent Company) จ่ายซื้อเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนเกี่ยวกับการจัดทำงบการเงินรวม ตลอดจนวิธีปฏิบัติปัจจุบันในประเทศไทยยังคงยึดทฤษฎีบริษัทใหญ่เป็นหลัก บทความนี้จะแสดงความแตกต่างของทฤษฎีการจัดทำงบการเงินรวมสองทฤษฎีหลักๆ อันได้แก่ ทฤษฎีบริษัทใหญ่ และทฤษฎีหน่วยงาน ตลอดจนทฤษฎีที่เกิดจากการผสมผสานของทฤษฎีทั้งสองซึ่งนำไปตามข้อกำหนดของ IFRS รวมทั้งแสดงให้เห็นผลความแตกต่างจากการประยุกต์ใช้ทฤษฎีดังกล่าวเพื่อจัดทำงบการเงินรวม

บทนำ

มาตรฐานการบัญชีของประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศไทยรับเอามาตรฐานการบัญชีนานาชาติในปี ค.ศ. 1999 ภายหลังจากประสบการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจ และภาวะที่ผู้คนลดความเชื่อถือในการจัดทำรายงานการเงินในช่วงเวลาดังกล่าว ต่อมาในปี ค.ศ. 2004 มาตรฐานการบัญชีนานาชาติ (IAS) ได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่อันเป็นที่มาของมาตรฐานการจัดทำงบการเงินนานาชาติ (IFRS) อีก 4 ฉบับ IAS ฉบับปรับปรุง 2004 โดยมาตรฐานหลายฉบับได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจของโลกมากขึ้น เพื่อให้ประเทศต่างๆ ได้เกิดความมั่นใจในคุณภาพของงบการเงินที่จัดทำขึ้นโดยยึดมาตรฐานการจัดทำงบการเงินและการบัญชีนานาชาติ สมกับที่ประเทศในสหภาพยุโรป (European Union) และประเทศออสเตรเลียให้ความไว้วางใจและนำมาถือปฏิบัติ มาตรฐานการบัญชีนานาชาติ นั้นมีลักษณะเป็นหลักการ (Principle-based) ซึ่งประเทศที่นำไปใช้มีทางเลือกในการใช้ปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดผลแตกต่างในการถือปฏิบัติถึงแม้ว่าธุรกิจในประเทศต่างๆ จะรายงานว่าได้ถือปฏิบัติตาม IAS เช่นเดียวกัน

การบัญชีสำหรับการจัดทำงบการเงินรวม เป็นด้านหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ในปี ค.ศ. 1999 มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เมื่อคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีของสหรัฐอเมริกา (Financial Accounting Standard Board: FASB) ได้ประกาศใช้มาตรฐานฉบับที่ 141 และ 142 (FASB 141-142) ซึ่งกำหนดให้ใช้วิธีซื้อในการรวมธุรกิจและไม่ต้องตัดบัญชีค่าความนิยมที่เกิดขึ้นจากการรวมธุรกิจ ต่อมาในปี ค.ศ. 2003 คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีนานาชาติ ได้ประกาศใช้มาตรฐานการรายงานฉบับที่ 3 (International Financial Reporting Standards: IFRS 3)

ซึ่งมีสาระสำคัญคล้ายกับ FASB 141 และ 142 กล่าวคือ IFRS 3 กำหนดให้ใช้วิธีซื้อ (Purchase) ในการรวมธุรกิจ และจะต้องมีการทดสอบการด้อยค่า (Impairment) ของค่าความนิยมที่เกิดขึ้นจากการรวมธุรกิจตามงวดเวลาที่สมควร โดยมีต้องตัดจ่ายค่าความนิยมเป็นค่าใช้จ่ายหลังจากการรวม ธุรกิจ IFRS 3² ยังกำหนดให้วัดและปรับมูลค่าสินทรัพย์สุทธิของบริษัทย่อยเต็มจำนวน ถึงแม้ว่าบริษัทใหญ่มีได้ลงทุนในบริษัทย่อยทั้งหมดก็ตาม ซึ่งวิธีปฏิบัตินี้สอดคล้องกับทฤษฎีการจัดทำงบการเงินรวมที่เรียกว่า ทฤษฎีหน่วยงาน (Entity Theory) นอกจากนี้มาตรฐานการบัญชีนานาชาติเกี่ยวกับการบัญชีสำหรับเงินลงทุนในบริษัทย่อยและการจัดทำงบการเงินรวม ฉบับที่ 27 (IAS 27) ยังกำหนดให้บริษัทใหญ่บันทึกบัญชีเงินลงทุนในบริษัทย่อยด้วยวิธีราคาทุน³ (Cost Method) และบริษัทใหญ่ต้องจัดทำงบการเงินรวมโดยรวมเอาบริษัทย่อย ซึ่งก็คือ ธุรกิจที่บริษัทใหญ่มีอำนาจควบคุม (Control)

ในประเทศไทยตำราและหนังสือประกอบการเรียนการสอนส่วนใหญ่ (ตัวอย่างเช่น พยอม สิงห์เสนห์, 2547; นิยะดา วิเศษ-บริสุทธิ, 2540; วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2545) เน้นการจัดทำงบการเงินรวมด้วยวิธีทฤษฎีบริษัทใหญ่ ซึ่งเป็นวิธีที่กำหนดให้ถือปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีของประเทศไทยฉบับที่ 43 (Thai Accounting Standard: TAS) TAS 43 นี้มีสาระสำคัญเหมือนกัน IAS 22 (ฉบับปรับปรุง ค.ศ. 1998) ตามทฤษฎีบริษัทใหญ่ที่มีแนวคิดว่าการจัดทำงบการเงินรวมมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลเพิ่มเติมกับผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) กับบริษัทใหญ่เท่านั้น ระหว่างการจัดทำงบการเงินรวม บริษัทใหญ่จะปรับมูลค่าสินทรัพย์สุทธิของบริษัทย่อยให้เป็นมูลค่าตลาดยุติธรรมเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับบริษัทใหญ่โดยใช้อัตราร้อยละที่บริษัทใหญ่ลงทุนในบริษัทย่อยเท่านั้น Moonitz (1942 และ 1951) ได้เสนอแนวคิดการจัดทำงบการเงินรวมโดยใช้ทฤษฎีหน่วยงาน โดยการจัดทำงบการเงินรวมวิธีนี้บริษัทใหญ่จะปรับมูลค่าสินทรัพย์สุทธิของบริษัทย่อยและรับรู้

¹ ประเทศสมาชิกในสหภาพยุโรปและประเทศออสเตรเลียรับมาตรฐานการบัญชีนานาชาติ (IAS) มาถือปฏิบัติตั้งแต่ปี ค.ศ. 2005 และประเทศนิวซีแลนด์จะรับเอา IAS มาถือปฏิบัติตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007 เป็นต้นไป

² IFRS 3 ย่อหน้าที่ 10

³ IAS 27 กำหนดให้งบการเงินเดี่ยว (Separate Financial Statement) ของบริษัทใหญ่บันทึกบัญชีเงินลงทุนในบริษัทย่อยด้วยวิธีราคาทุน (Cost Method) หรือวิธีที่สอดคล้องกับ IAS 39 ซึ่งก็คือการแสดงบัญชีเงินลงทุนด้วยมูลค่าตลาดยุติธรรม อย่างไรก็ตามการถือปฏิบัติตามวิธีการราคาทุนมีความเหมาะสมมากกว่า

ค่าความนิยมที่เกิดขึ้นจากการรวมธุรกิจทั้งจำนวน นอกจากนั้น ยังมีการประยุกต์ทฤษฎีทั้งสองทฤษฎีเข้าด้วยกัน โดยมีการปรับ สินทรัพย์สุทธิของบริษัทใหญ่ ที่จะนำมาจัดทำการเงินรวมให้ เป็นมูลค่าตลาดยุติธรรมทั้งจำนวน แต่จะมีการรับรู้ค่าความนิยม เฉพาะส่วนที่เป็นของบริษัทใหญ่ในงบการเงินรวมเท่านั้น ค่าความนิยมส่วนที่เป็นของผู้ถือหุ้นส่วนน้อยจะไม่ถูกวัดมูลค่าและ ไม่นำมาแสดงในงบการเงินรวม Alfreason et al. (2005) ให้ชื่อ ทฤษฎีนี้ว่า ทฤษฎีบริษัทใหญ่ส่วนขยาย (Parent-company-extension Theory) TAS 43 และ IAS 22 (ฉบับปรับปรุง 1998) ได้กำหนดให้ แนวคิดนี้เป็นทางเลือกปฏิบัติ

บทความนี้มุ่งนำเสนอทางเลือกของการจัดทำการเงิน รวมโดยใช้แนวคิดตามทฤษฎีที่ต่างกันและวิเคราะห์ความแตกต่าง ของผลกระทบของ 2 ทฤษฎีที่นำมาเปรียบเทียบ ส่วนแรกของ บทความจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของวัตถุประสงค์และ แนวคิดพื้นฐานของการจัดทำของงบการเงินรวม ส่วนที่สองจะ กล่าวถึงทฤษฎีการจัดทำการเงินรวมทั้ง 2 ทฤษฎี ส่วนสุดท้าย จะแสดงวิธีปฏิบัติทางบัญชีสำหรับการจัดทำการเงินรวมตาม IFRS 3 ซึ่งถือเป็นวิธีปฏิบัติใหม่สำหรับประเทศไทย และเป็น แนวทางเพื่อให้กิจการที่อ้างอิงมาตรฐานการบัญชีนานาชาติและ ดำเนินการบัญชีชั้นสูงหรือดำรัที่เกี่ยวเนื่องกับการจัดทำการเงิน รวมนำมาปรับปรุงใช้ อย่างไรก็ตามนี้จะไม่กล่าวถึง การจัดทำการเงินรวมบางส่วน (Proportionated-consolidation)

ตามมาตรฐานการบัญชีของประเทศไทย (TAS) ฉบับที่ 25 ซึ่งมี สาระสำคัญไม่แตกต่างจาก IAS ฉบับที่ 31 เรื่องการบัญชีสำหรับ เงินลงทุนในกิจการร่วมค้า

วัตถุประสงค์และแนวคิดพื้นฐานของการจัดทำของงบการเงินรวม

Accounting Research Bulletin (ARB) 51 ได้ระบุ วัตถุประสงค์ของการจัดทำงบการเงินรวมไว้ในย่อหน้าที่ 1 ว่า การจัดทำงบการเงินรวมมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประโยชน์กับ ผู้ถือหุ้นและเจ้าหน้าที่ของบริษัทใหญ่ ตรงกับ TAS 43 ซึ่งบอกเป็น นัยไว้ในย่อหน้า 7 ว่า งบการเงินรวม ถูกจัดทำขึ้น เพื่อประโยชน์ของผู้ใช้งบ การเงินของบริษัทใหญ่

ในปี ค.ศ. 1999 คณะกรรมการ มาตรฐานการบัญชีของสหรัฐอเมริกา (Financial Accounting Standard Board: FASB) ได้เสนอแก้ไขวัตถุประสงค์ของ การจัดทำงบการเงินรวมใน ARB 51 โดย กำหนดว่า วัตถุประสงค์ของการจัดทำ งบการเงินรวมคือ

“เพื่อแสดงฐานะการเงิน ผล การดำเนินงาน และกระแสเงินสดของ หน่วยงานที่จัดทำรายงานซึ่งประกอบ

ไปด้วยบริษัทใหญ่และบริษัทที่เกี่ยวข้องต่างๆ รวมทั้งว่าสินทรัพย์ หนี้สิน และกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นของบริษัทเหล่านั้นเป็น กิจกรรมของหน่วยงานทางบัญชีซึ่งเกิดขึ้นจากสาขาหรือแผนก ต่างๆ มารวมกัน”

ภายหลังจากประเทศสหรัฐอเมริกาได้ปรับปรุงมาตรฐาน การบัญชีเกี่ยวกับการจัดทำงบการเงินรวมและค่าความนิยมครั้งใหญ่ คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีนานาชาติได้มีการอภิปราย อย่างกว้างขวาง IAS 27 (2004) ได้ตัดย่อหน้าที่แสดงวัตถุประสงค์ ในการจัดทำงบการเงินรวมออก เมื่อตีความรวมกับ IFRS 3 และ ที่มาของข้อสรุป (Basis of Conclusions) ประกอบ IFRS 3 ก็ แสดงให้เห็นว่ามาตรฐานการบัญชีนานาชาติมีแนวคิดเอนเอียงเพื่อ

ทฤษฎีการจัดทำงบการเงินรวม

เอื้อประโยชน์ให้ผู้ใช้งบการเงินของหน่วยงานโดยรวม นอกจากนี้วัตถุประสงค์ในการจัดทำงบการเงินรวมแล้ว แนวคิด (Concept) ยังเป็นสาเหตุของความแตกต่างของทฤษฎีในการจัดทำงบการเงินรวมอีกด้วย

แนวคิดอันเป็นต้นกำเนิดของทฤษฎีการจัดทำงบการเงินนั้นคือ แนวคิดความเป็นเจ้าของ (Ownership) และแนวคิดเกี่ยวกับการควบคุม (Control) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวทำให้การจัดทำงบการเงินแตกต่างกันไปตามการมุ่งเน้นความเป็นเจ้าของหรือการควบคุม (Blaine et al., 2004)

1. แนวคิด Proportionate Consolidation มุ่งเน้นแนวคิดความเป็นเจ้าของในสินทรัพย์สุทธิของกิจการที่บริษัทใหญ่ลงทุน ดังนั้น งบการเงินรวมมุ่งนำเสนอสินทรัพย์สุทธิอย่างครบถ้วน แนวคิดนี้ใกล้เคียงกับ Proprietary Theory ซึ่งจะนำเอาราคาตลาดยุติธรรมของสินทรัพย์สุทธิของบริษัทย่อยรวมทั้งค่าความนิยมที่เกิดขึ้นตามส่วนที่บริษัทใหญ่จ่ายซื้อมาจัดทำงบการเงินรวมตามทฤษฎีนี้จะไม่แสดงรายการผู้ถือหุ้นส่วนน้อยในงบการเงิน (Baker et al., 2005)

2. ทฤษฎีบริษัทใหญ่ มุ่งเน้นทั้งแนวคิดความเป็นเจ้าของและการควบคุมไปพร้อมกัน ดังนั้น งบการเงินรวมจะมุ่งเน้นการรวมเอาสินทรัพย์สุทธิและผลการดำเนินงานของบริษัทใหญ่เท่าที่อยู่ในการควบคุมของบริษัทใหญ่

3. แนวคิดหน่วยงานทางเศรษฐศาสตร์ (Economic-unit Concept) มุ่งเน้นแนวคิดเกี่ยวกับการควบคุม โดยแนวคิดนี้มองว่าผู้บริหารกลุ่มบริษัทมีอำนาจควบคุมสินทรัพย์สุทธิโดยรวม ดังนั้น การจัดทำงบการเงินจึงถือเสมือนหน่วยงานทั้งหมดอยู่ภายใต้การควบคุมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ทฤษฎีบริษัทใหญ่และทฤษฎีหน่วยงานอันมาจากแนวคิดหน่วยงานทางเศรษฐศาสตร์เป็นสองทฤษฎีที่ FASB และ IAS ใช้เป็นทฤษฎีในการจัดทำงบการเงินรวมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากทฤษฎีสองทฤษฎีข้างต้นแล้ว บทความนี้จะเสนอวิธีการบัญชีที่ถูกต้องตาม IFRS 3 (2004) และ IAS 27 (2004) ซึ่ง Alfredson et al. (2005) ให้ชื่อว่าทฤษฎีบริษัทใหญ่ส่วนขยาย โดยใช้ตัวอย่างต่อไปนี้จะแสดงข้อแตกต่างระหว่างการถือปฏิบัติสำหรับการจัดทำงบการเงินรวมทั้งสามทฤษฎี

วันที่ 1 มกราคม 2548 บริษัท ใหญ่ จำกัด จ่ายเงิน 715,000 บาทเพื่อลงทุนซื้อหุ้นสามัญที่มีสิทธิออกเสียงร้อยละ 55 ในบริษัทเล็ก จำกัด ณ วันที่เดียวกันนี้รายละเอียดโดยย่อของบัญชีต่างๆ ของบริษัท เล็ก จำกัด แสดงยอดดังต่อไปนี้

	เดบิต	เครดิต
เงินสดและเงินฝากธนาคาร	100,000	
สินค้าคงเหลือ	200,000	
ที่ดิน	500,000	
อาคาร (สุทธิ)	200,000	
อุปกรณ์ (สุทธิ)	300,000	
หนี้สินหมุนเวียนและหนี้สินระยะยาว		300,000
หุ้นสามัญ		600,000
กำไรสะสม		400,000
รวม	1,300,000	1,300,000

ณ วันที่ 1 มกราคม 2548 นี้ รายการสินทรัพย์และหนี้สินของบริษัท เล็ก จำกัด ส่วนใหญ่มีมูลค่ายุติธรรมเท่ากับราคาตามบัญชี (Book Value) ยกเว้นรายการดังต่อไปนี้

สินค้างเหลือ	230,000	200,000	30,000
ที่ดิน	520,000	500,000	20,000
อาคาร (สุทธิ)	300,000	200,000	100,000
อุปกรณ์ (สุทธิ)	350,000	300,000	50,000

อาคารและอุปกรณ์ที่บริษัท เล็ก ใช้ผู้มีอายุการใช้งานคงเหลือ 11 ปี และ 4 ปี ตามลำดับ บริษัท เล็ก จำกัดได้ขายสินค้างเหลือที่ยกมา ณ วันที่ 1 มกราคม 2548 ไปทั้งหมดระหว่างปี 2548 ค่าความนิยมที่เกิดขึ้นจากการรวมธุรกิจถือเป็นสินทรัพย์ที่มีอายุไม่จำกัด จึงไม่มีการตัดจ่ายเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของงวดบัญชีภายหลังจากการรวมธุรกิจ และไม่มีแนวโน้มการด้อยค่า (Impairment)⁴ บริษัท เล็ก จำกัด มีกำไรสุทธิสำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2548 จำนวน 50,000 บาท โดยไม่มีการประกาศหรือจ่ายเงินปันผลระหว่างปี 2548

ทฤษฎีบริษัทใหญ่

ทฤษฎีบริษัทใหญ่ให้ความสำคัญกับสิทธิควบคุม (Control) ไปพร้อมกับความเป็นเจ้าของบริษัทย่อย (Ownership) ดังนั้นการจัดทำงบการเงินรวมตามทฤษฎีนี้จะมุ่งเน้นที่จะให้ประโยชน์กับผู้ถือหุ้นของบริษัทใหญ่เท่านั้น งบการเงินรวมถูกมองว่าเป็นแต่เพียงข้อมูลส่วนขยาย (Extension) เพื่อให้ผู้ถือหุ้นของบริษัทใหญ่ได้เห็นว่ามีสินทรัพย์สุทธิและผลการดำเนินงานอีกส่วนหนึ่งฟงทำอยู่ ผู้ถือหุ้นส่วนน้อย (Minority Interest) ถูกมองว่าเป็นกลุ่มเจ้าหนี้อีกกลุ่มหนึ่ง โดยมีค่าตอบแทนเป็นค่าใช้จ่ายให้ผู้ถือหุ้นส่วนน้อย⁵ (Minority Interest Expense) ใน IAS 27 เดิมนี้ไม่ได้กำหนดให้ทฤษฎีบริษัทใหญ่เป็นวิธีที่ใช้ปฏิบัติ โดย “ห้าม” แสดงส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อยเป็นภาวะผูกพันหรือหนี้สินในงบการเงินรวม (IAS 27, 1998) ผู้ถือปฏิบัติมีทางเลือกที่จะนำเอาส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อยนี้แสดงภายใต้หัวข้อส่วนของเจ้าของ หรือแยกเป็นรายการต่างหากเพื่อแสดงไว้ระหว่าง

หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้นก็ได้ ในส่วนของผลการดำเนินงานรวมจะแสดงกำไรสุทธิเฉพาะส่วนที่เป็นของผู้ถือหุ้นของบริษัทใหญ่ โดยนำเอาส่วนแบ่งกำไรของผู้ถือหุ้นส่วนน้อยหรือที่เรียกว่าค่าใช้จ่ายให้ผู้ถือหุ้นส่วนน้อยนั้น มาหักจากกำไรจากการดำเนินงานก่อนการคำนวณกำไรสุทธิ รูป 1 เปรียบเทียบรายการในงบการเงินตามทฤษฎีบริษัทใหญ่และทฤษฎีหน่วยงาน

ทฤษฎีบริษัทใหญ่นอกจากจะแสดงออกมาในรูปแบบและการจัดประเภทผู้ถือหุ้นส่วนน้อยในงบการเงินแล้ว ยังแสดงให้เห็นในรูปของการวัดมูลค่าสินทรัพย์สุทธิของบริษัทย่อย ซึ่งจะวัดมูลค่ายุติธรรมเฉพาะส่วนที่บริษัทใหญ่จ่ายซื้อเท่านั้น จากตัวอย่างข้างต้นเมื่อบริษัท ใหญ่ จำกัดลงทุนซื้อหุ้นในบริษัท เล็ก จำกัด การคำนวณเพื่อวัดมูลค่าสินทรัพย์สุทธิที่จะมาจัดทำงบการเงินรวมตามทฤษฎีบริษัทใหญ่ปรากฏดังนี้

⁴ ตาม IFRS 3 ค่าความนิยมที่เกิดขึ้นจากการรวมธุรกิจมีอายุไม่จำกัด จึงไม่มีการตัดบัญชีค่าความนิยมเป็นค่าใช้จ่ายประจำงวด แต่จะต้องทดสอบการด้อยค่า (ถ้ามี) อย่างไรก็ดี TAS 43 ได้ระบุให้ตัดบัญชีค่าความนิยมอันเกิดจากการรวมธุรกิจไปเป็นค่าใช้จ่ายในแต่ละงวดบัญชีภายหลังจากการรวมธุรกิจตามอายุของค่าความนิยมนั้นแต่ไม่เกิน 20 ปี

⁵ บริษัทส่วนใหญ่นำเสนอโดยใช้ชื่อรายการ “ส่วนแบ่งกำไรของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย”

ทฤษฎีการจัดทำงบการเงินรวม

ขั้นที่ 1: เปรียบเทียบราคาทุนจ่ายซื้อธุรกิจและมูลค่าตามบัญชีของบริษัทย่อย ณ วันรวมธุรกิจ

ราคาทุนจ่ายซื้อ (Cost of Business Combinations)	715,000
มูลค่าตามบัญชีของบริษัทเล็ก ณ วันรวมธุรกิจ 1,000,000 บาท x 55% (หุ้นสามัญ 600,000 บาท + กำไรสะสม 400,000 บาท)	550,000
ส่วนเกินราคาทุนจ่ายซื้อที่มากกว่าราคาตามบัญชี	165,000

ขั้นที่ 2: การคำนวณเพื่อจัดสรร (Allocate) ราคาทุนจ่ายซื้อเพื่อปรับปรุงมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์สุทธิของบริษัท เล็ก จำกัด ตามทฤษฎีบริษัทใหญ่

สินค้ำคงเหลือ (30,000 x 55%)	16,500
ที่ดิน (20,000 x 55%)	11,000
อาคาร (สุทธิ) (100,000 x 55%)	55,000
อุปกรณ์ (สุทธิ) (50,000 x 55%)	27,500
ค่าความนิยม (จากการรวมธุรกิจ เหลือจากการปรับสินทรัพย์สุทธิข้างต้น)	55,000
	165,000

งบการเงินรวมที่จัดทำตามทฤษฎีบริษัทใหญ่ จะประเมินมูลค่าใหม่ของสินทรัพย์สุทธิของบริษัทย่อยตามส่วนได้ที่ลงทุนและนำมาจัดทำงบการเงินรวมตามยอดดังต่อไปนี้

	มูลค่ายุติธรรม	ปรับมูลค่า	มูลค่าเพื่อจัดทำงบการเงินรวม
เงินสดและเงินฝากธนาคาร	100,000		100,000
สินค้ำคงเหลือ	200,000	+30,000 x 55%	216,500
ที่ดิน	500,000	+20,000 x 55%	511,000
อาคาร (สุทธิ)	200,000	+100,000 x 55%	255,000
อุปกรณ์ (สุทธิ)	300,000	+50,000 x 55%	327,500
ค่าความนิยม			55,000
หักหนี้สิน	(300,000)		(300,000)
สินทรัพย์สุทธิ	390,000		1,165,000
ส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย			450,000

ปัจจุบันแนวคิดในการจัดทำงบการเงินรวมตามทฤษฎีบริษัทใหญ่ ได้ปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมและเรียกว่าทฤษฎีร่วมสมัย (Contemporary Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เกิดจากการปฏิบัติที่มีแนวคิดหลักมาจากทฤษฎีบริษัทใหญ่ แต่ก็มีบางมุมมองที่นำเอาทฤษฎีหน่วยงานเข้ามาปรับใช้ (Beams et al., 2006)

อันได้แก่ทางเลือกในการนำเสนอส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อยภายใต้ส่วนของผู้ถือหุ้นหรือการแสดงรายการดังกล่าวเป็นรายการแยกต่างหากระหว่างหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น นอกจากนั้น Minority Interest Expense ยังถูกปรับเปลี่ยนเป็นส่วนแบ่งกำไรของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย (M.I. Shares in Profit)

งบการเงินสำหรับปี 2548 ซึ่งเป็นงบการเงินที่จัดทำภายหลังจากที่รวมธุรกิจจะมีผลกระทบจากการตัดจ่ายและการรับรู้ส่วนปรับมูลค่าของสินทรัพย์สุทธิเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับงวดบัญชีดังต่อไปนี้

ต้นทุนสินค้าที่ขายในงบการเงินรวมเพิ่มขึ้น	16,500
ค่าเสื่อมราคาอาคารในงบการเงินรวมเพิ่มขึ้น (55,000 x 1/11)	5,000
ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์ในงบการเงินรวมเพิ่มขึ้น (27,500 x 1/4)	6,875
กำไรสุทธิรวมลดลงเนื่องจากต้นทุนสินค้าที่ขายและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น	28,375

ทฤษฎีหน่วยงาน

ทฤษฎีหน่วยงานนี้มีข้อสมมติพื้นฐานว่าธุรกิจและกิจกรรมทางธุรกิจทั้งหมด (ทั้งของบริษัทใหญ่และบริษัทย่อย) ถือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ภายใต้การควบคุมเดียวกันและแยกต่างหากจากกลุ่มผู้เป็นเจ้าของ ดังนั้น การจัดทำงบการเงินจึงมุ่งนำเสนอฐานะการเงินและผลการดำเนินงานรวมของกลุ่มธุรกิจต่อผู้เป็นเจ้าของทั้งหมด (ในที่นี้คือ กลุ่มผู้ถือหุ้นบริษัทใหญ่และส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อยในบริษัทย่อย) ตามทฤษฎีหน่วยงาน วัตถุประสงค์ของการจัดทำงบการเงินเน้นที่การควบคุมและจัดสรรเพื่อใช้ทรัพยากรในการทำธุรกิจโดยรวม ผู้ถือหุ้นส่วนน้อยถูกมองเป็นกลุ่มผู้ถือหุ้นอีกกลุ่มหนึ่งที่ร่วมเป็นเจ้าของสินทรัพย์สุทธิภายใต้งบการเงินรวม ดังนั้น ส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อยจึงนำมาแสดงภายใต้ส่วนของเจ้าของ IAS 27 (2004) ได้กำหนดให้ “ต้อง” แสดงส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อยภายใต้หัวข้อส่วนของเจ้าของ นอกจากนี้การให้คำจำกัดความที่ชัดเจนของรายการต่างๆ ใน IFRS 1 ทำให้ส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อยไม่ใช่หนี้ซึ่งถูกนิยามว่าเป็นภาระผูกพันที่เกิดขึ้นแล้ว (Present Obligation) และต้องแสดงส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อยภายใต้หัวข้อส่วนของเจ้าของ เนื่องจาก IFRS 1 ให้คำจำกัดความส่วนของเจ้าของว่าเป็น มูลค่าที่เหลือ (Residual) จากการหักภาระผูกพันหรือหนี้สินออกจากสินทรัพย์ของกิจการ ในส่วนของการแสดงผลการดำเนินงานนั้น กำไรสุทธิรวม (Consolidated Net Income) จะแสดงผลการรวม และมีหมายเหตุประกอบท้ายงบกำไรขาดทุนถึงการแบ่งสรรกำไรสุทธิรวมนี้ระหว่างกำไรสุทธิส่วนที่เป็นของผู้ถือหุ้นของบริษัทใหญ่ และกำไรสุทธิส่วนที่เป็นของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย ดังปรากฏตามรูปที่ 1

หลักการพื้นฐานอีกอย่างหนึ่งของทฤษฎีหน่วยงานคือสินทรัพย์สุทธิของบริษัทย่อยที่นำมาจัดทำงบการเงินรวมจะได้รับการปรับมูลค่าทั้งหมด ดังนั้น สินทรัพย์สุทธิที่ถูกนำมารวมจะแสดงในมูลค่ายุติธรรมทั้งจำนวน มิใช่บางส่วนเป็นมูลค่ายุติธรรมและบางส่วนเป็นราคาทุนดั้งเดิม⁶ ดังเช่นวิธีปฏิบัติตามทฤษฎีบริษัทใหญ่ จึงสามารถแก้ไขความไม่สม่ำเสมอในการนำเอาสินทรัพย์สุทธิของบริษัทย่อยมาจัดทำงบการเงินรวมได้

แต่อย่างไรก็ดี ผู้นำเอาทฤษฎีหน่วยงานนี้มาใช้ยังคงมีข้อโต้แย้งในการปฏิบัติและวัดมูลค่าของค่าความนิยมที่เกิดขึ้นจากการรวมธุรกิจ ได้แก่

- การวัดค่าความนิยมเต็มจำนวน (Entity Theory - Full Goodwill) แนวคิดนี้จะประเมินสินทรัพย์สุทธิของบริษัทย่อยทั้งหมดเพื่อนำมาจัดทำงบการเงินรวม และสมมติให้ผู้ถือหุ้นส่วนน้อยลงทุนซื้อหุ้นในบริษัทย่อยในมูลค่าเดียวกับบริษัทใหญ่ เพื่อวัดค่าความนิยมของบริษัทย่อยทั้งจำนวน ดังนั้น จะมีการจัดสรรสินทรัพย์สุทธิที่มีการประเมินมูลค่าเพิ่ม รวมทั้งค่าความนิยมบางส่วนให้กับผู้ถือหุ้นส่วนน้อย

- การวัดค่าความนิยมเฉพาะส่วนที่บริษัทใหญ่ซื้อ (Entity Theory - purchased Goodwill) แนวคิดนี้จะวัดมูลค่าสินทรัพย์ของบริษัทย่อยที่จะนำมารวมให้เป็นราคาตลาดยุติธรรมทั้งหมดโดยจะจัดสรรส่วนเกินทุนจากการตีราคาเพิ่มเพื่อรวมกิจการ

⁶ บริษัทย่อยอาจเลือกใช้วิธีราคาทุนสำหรับสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนในการบันทึกและจัดทำรายงานทางการเงิน

ทฤษฎีการจัดทำงบการเงินรวม

จำนวนหนึ่ง (Business Combination Valuation Surplus) ให้กับผู้ถือหุ้นส่วนน้อย ทฤษฎีนี้บางครั้งเรียกว่า ทฤษฎีบริษัทใหญ่ส่วนขยาย (Parent-company-extension Theory) (Alfredson et al., 2005) ซึ่ง Alfredson et al. ได้จัดทำงบการเงินรวมตามทฤษฎีบริษัทใหญ่ แต่ประเมินมูลค่าสินทรัพย์สุทธิของบริษัทย่อยทั้งหมดเพื่อนำมาใช้ จัดทำงบการเงินรวม อย่างไรก็ตาม การวัดค่าและบันทึกค่าความนิยม จากการรวมธุรกิจจะวัดค่าเฉพาะส่วนที่บริษัทใหญ่จ่ายซื้อเท่านั้น

จากตัวอย่างข้างต้น การคำนวณเพื่อวัดมูลค่าสินทรัพย์สุทธิที่จะมาจัดทำงบการเงินรวมตามทฤษฎีหน่วยงานเต็มรูปแบบซึ่งวัดค่าความนิยมเต็มจำนวนปรากฏดังนี้

ขั้นที่ 1: คำนวณราคาทุนเทียบเคียงของกิจการ (Implied Value) โดยสมมติว่าผู้ถือหุ้นส่วนน้อยนำเงินมาลงทุนซื้อธุรกิจด้วยมูลค่าเทียบเคียงที่บริษัทใหญ่จ่ายซื้อ

ราคาทุนจ่ายซื้อ (Cost of Business Combinations) 715,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 55 ของมูลค่ากิจการ

ราคาทุนเทียบเคียงของกิจการ (Implied Value) = $715,000 / 0.55 = 1,300,000$ บาท ซึ่งถือเป็นราคาทุนจ่ายซื้อกิจการร้อยละ 100

ขั้นที่ 2: เปรียบเทียบราคาทุนจ่ายซื้อ

ราคาทุนจ่ายซื้อเทียบเคียงร้อยละ 100	1,300,000
มูลค่าตามบัญชีของบริษัทเล็ก ณ วันรวมธุรกิจ 1,000,000 x 100% (หุ้นสามัญ 600,000 บาท + กำไรสะสม 400,000 บาท)	1,000,000
ส่วนเกินราคาทุนจ่ายซื้อที่มากกว่าราคาตามบัญชี	300,000

ขั้นที่ 3: การคำนวณเพื่อจัดสรร (Allocate) ราคาทุนจ่ายซื้อเพื่อปรับปรุงมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์สุทธิของบริษัท เล็ก จำกัด ตามทฤษฎีบริษัทหน่วยงาน

สินค้าคงเหลือ	30,000
ที่ดิน	20,000
อาคาร (สุทธิ)	100,000
อุปกรณ์ (สุทธิ)	50,000
ค่าความนิยม	100,000
	300,000

งบการเงินรวมที่จัดทำตามทฤษฎีหน่วยงาน จะประเมินมูลค่าใหม่ของสินทรัพย์สุทธิของบริษัทย่อยทั้งหมด และนำมาจัดทำงบการเงินรวมตามยอดดังต่อไปนี้

	มูลค่ายุติธรรม	ปรับมูลค่า	มูลค่าเพื่อจัดทำ งบการเงินรวม
เงินสดและเงินฝากธนาคาร	100,000		100,000
สินค้าคงเหลือ ที่ดิน	200,000	+30,000	230,000
อาคาร (สุทธิ)	500,000	+20,000	520,000
อาคาร (สุทธิ)	200,000	+100,000	300,000
อุปกรณ์ (สุทธิ)	300,000	+50,000	350,000
ค่าความนิยม			40,000
หักหนี้สิน	(300,000)		(300,000)
สินทรัพย์สุทธิ	390,000		1,240,000
ส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย			540,000

งบการเงินสำหรับปี 2548 ซึ่งเป็นงบการเงินที่จัดทำภายหลังจากที่รวมธุรกิจจะมีผลกระทบจากการตัดจ่ายและการรับรู้ส่วนปรับมูลค่าของสินทรัพย์สุทธิเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับงวดบัญชีดังต่อไปนี้

ต้นทุนสินค้าที่ขายในงบการเงินรวมเพิ่มขึ้น	30,000
ค่าเสื่อมราคาอาคารในงบการเงินรวมเพิ่มขึ้น (100,000 x 1/11)	9,091
ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์ในงบการเงินรวมเพิ่มขึ้น (50,000 x 1/4)	12,500
กำไรสุทธิรวมลดลงเนื่องจากต้นทุนสินค้าที่ขายและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น	51,591
ผลกระทบต่อกำไรสุทธิรวมดังกล่าวจะถูกจัดสรรดังต่อไปนี้	
กำไรสุทธิรวมส่วนที่เป็นของบริษัทใหญ่ลดลง (51,591 x 55%)	28,375
กำไรสุทธิรวมส่วนที่เป็นของผู้ถือหุ้นส่วนน้อยลดลง (51,591 x 45%)	23,216

ผู้สนับสนุนการวัดมูลค่าค่าความนิยมเฉพาะส่วนที่บริษัทใหญ่ซื้อ (Purchased Goodwill) มองว่าค่าความนิยมเกิดขึ้นเนื่องจากบริษัทใหญ่จ่ายซื้อบริษัทย่อยสูงกว่ามูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์สุทธิตามมุมมองของบริษัทใหญ่ บริษัทใหญ่มีความเต็มใจที่จะจ่ายส่วนเกินในการจ่ายซื้อ (Purchase Premium)

เพื่อให้ได้สิทธิการควบคุมในบริษัทย่อยมา ดังนั้น ค่าความนิยมในส่วนนี้อาจมีมูลค่าสูงกว่าความเป็นจริงหากวัดค่าความนิยมโดยสมมติว่า ผู้ถือหุ้นส่วนน้อยเต็มใจจะจ่ายซื้อส่วนได้ในบริษัทย่อยด้วยส่วนเกินในการจ่ายซื้อที่เท่ากัน ดังนั้นการวัดค่าความนิยมเฉพาะส่วนที่บริษัทใหญ่จ่ายซื้อจึงสมเหตุสมผลมากกว่า

ทฤษฎีการจัดทำงบการเงินรวม

อย่างไรก็ดี ผู้สนับสนุนการวัดมูลค่าค่าความนิยมเต็มจำนวน (Full Goodwill) มองว่าการวัดมูลค่าค่าความนิยม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ “สินทรัพย์” ของบริษัทย่อย ต่างจากการวัดมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์สุทธิอื่นๆ ซึ่งวัดทั้งจำนวน เป็นการถือปฏิบัติที่ไม่สม่ำเสมอ จึงควรมีการวัดมูลค่าค่าความนิยมทั้งจำนวนเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ Moonitz ซึ่งเป็นนักวิชาการผู้มีความสำคัญในการนำเสนอและผลักดันทฤษฎีหน่วยงานยังได้แสดงความเห็นว่า การวัดมูลค่าค่าความนิยมเฉพาะส่วนที่บริษัทใหญ่ซื้อ จะทำให้ค่าความนิยมที่แสดงไว้ในงบการเงินรวมถูกกำหนดโดยอัตราซื้อขายละหรือจำนวนหุ้นที่บริษัทใหญ่ซื้อ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับความหมายของ “ค่าความนิยม”

การถือปฏิบัติตามทฤษฎีหน่วยงานนี้ได้รับการอธิบายอย่างกว้างขวางโดยคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีของสหรัฐอเมริกา (US GAAP) (FASB Meeting, 2002) และคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีนานาชาติ (IAS) (IAS News, 2003) โดยส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะประยุกต์ใช้วิธีวัดค่าความนิยมแบบเต็มจำนวน (Full Goodwill) มากกว่าที่จะวัดความนิยมเฉพาะส่วนที่บริษัทใหญ่จ่ายซื้อ แต่ทั้ง US GAAP และ IAS ยังไม่มีแนวทางชัดเจนว่าจะใช้แนวคิดใดเป็นพื้นฐานในการจัดทำงบการเงินรวม อย่างไรก็ตาม หนังสือเรียนทางการบัญชีในประเทศออสเตรเลียซึ่งรับเอา IFRS และ IAS มาถือปฏิบัติในปี ค.ศ. 2005 เล่มแรก (Alfredson et al., 2005) ได้รับเอาแนวคิดการวัดค่าความนิยมเฉพาะส่วนที่บริษัทใหญ่จ่ายซื้อมาใช้ในการแสดงวิธีการจัดทำงบการเงินรวม

ทฤษฎีบริษัทใหญ่ส่วนขยาย หรือทฤษฎีหน่วยงานที่วัดค่าความนิยมเฉพาะส่วนจ่ายซื้อ

ทฤษฎีบริษัทใหญ่ส่วนขยายหรือทฤษฎีหน่วยงานที่วัดค่าความนิยมเฉพาะส่วนจ่ายซื้อเป็นการผสมผสานแนวคิดทั้งสองส่วนเข้าด้วยกัน กล่าวคือมีการวัดมูลค่าค่าความนิยมเฉพาะส่วนที่จ่ายซื้อโดยบริษัทใหญ่ (Purchased Goodwill) ดังนั้น จะมีการเปรียบเทียบราคาหุ้นจ่ายซื้อเฉพาะส่วนของบริษัทใหญ่เท่านั้น แต่ก็มี การปรับมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์และหนี้สินของบริษัทย่อยและจัดสรรให้กับผู้ถือหุ้นส่วนน้อยตามแนวคิดหน่วยงานทางเศรษฐกิจ ดังนั้นการเปรียบเทียบ

ค่าความนิยมควรจะเกิดจากความสามารถในการทำกำไรเกินปกติ (Superior Earnings Power) ของบริษัทย่อย (Moonitz, 1942 และ 1951)

ราคาหุ้นจ่ายซื้อเพื่อวัดค่าความนิยมที่เกิดขึ้นจากการรวมธุรกิจจะเหมือนกับวิธีปฏิบัติตามทฤษฎีบริษัทใหญ่

ทฤษฎีบริษัทใหญ่	ทฤษฎีหน่วยงาน	ทฤษฎีบริษัทใหญ่ส่วนขยาย (IAS 27, 2004)
การแสดงรายการผู้ถือหุ้นส่วนน้อยในงบดุล		
<p><u>สินทรัพย์</u></p> <p>...</p> <p><u>หนี้สิน</u></p> <p>...</p> <p>ส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย</p> <p><u>ส่วนของผู้ถือหุ้น</u></p> <p>...</p>	<p><u>สินทรัพย์</u></p> <p>...</p> <p><u>หนี้สิน</u></p> <p>...</p> <p><u>ส่วนของผู้ถือหุ้น</u></p> <p>...</p> <p>ส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย</p> <p>...</p>	<p><u>สินทรัพย์</u></p> <p>...</p> <p><u>หนี้สิน</u></p> <p>...</p> <p><u>ส่วนของผู้ถือหุ้น</u></p> <p>...</p> <p>ส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย</p> <p>...</p>
ส่วนแบ่งกำไรผู้ถือหุ้นส่วนน้อยในงบกำไรขาดทุน		
<p>รายได้</p> <p><u>หัก ค่าใช้จ่าย</u></p> <p>กำไรจากการดำเนินงาน</p> <p><u>หัก ภาษีเงินได้</u></p> <p><u>หัก ค่าใช้จ่ายกำไรให้ผู้ถือหุ้นส่วนน้อย</u></p> <p>กำไรสุทธิรวม</p>	<p>รายได้</p> <p><u>หัก ค่าใช้จ่าย</u></p> <p>กำไรจากการดำเนินงาน</p> <p><u>หัก ภาษีเงินได้</u></p> <p>กำไรสุทธิรวม</p> <p>การแบ่งสรรกำไรสุทธิรวม</p> <p>ผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ XX</p> <p>ผู้ถือหุ้นส่วนน้อย XX</p>	<p>รายได้</p> <p><u>หัก ค่าใช้จ่าย</u></p> <p>กำไรจากการดำเนินงาน</p> <p><u>หัก ภาษีเงินได้</u></p> <p><u>หัก ส่วนแบ่งกำไรของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย</u></p> <p>กำไรสุทธิรวม</p>

รูปที่ 1 เปรียบเทียบการแสดงผลการดำเนินงานทางการเงินของทฤษฎีบริษัทใหญ่ ทฤษฎีหน่วยงาน และทฤษฎีบริษัทใหญ่ส่วนขยาย

ทฤษฎีการจัดทำงบการเงินรวม

ขั้นที่ 1: เปรียบเทียบราคาทุนจ่ายซื้อธุรกิจและมูลค่าตามบัญชีของบริษัทย่อย ณ วันรวมธุรกิจ

ราคาทุนจ่ายซื้อ (Cost of Business Combinations)	715,000
มูลค่าตามบัญชีของบริษัทเล็ก ณ วันรวมธุรกิจ (1,000,000 บาท x 55%) (หุ้นสามัญ 600,000 บาท + กำไรสะสม 400,000 บาท)	550,000
ส่วนเกินราคาทุนจ่ายซื้อที่มากกว่าราคาตามบัญชี	165,000

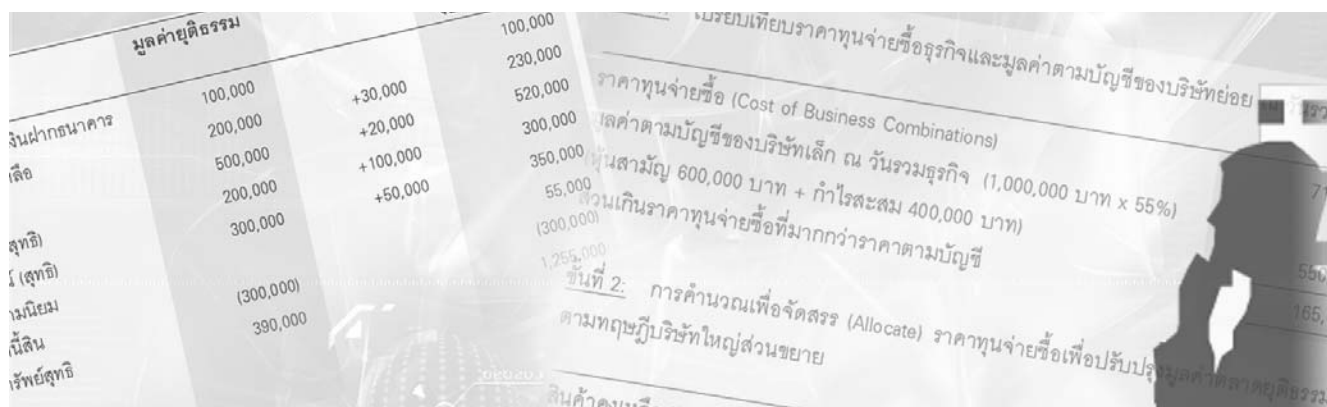
ขั้นที่ 2: การคำนวณเพื่อจัดสรร (Allocate) ราคาทุนจ่ายซื้อเพื่อปรับปรุงมูลค่าตลาดยุติธรรมของสินทรัพย์สุทธิของบริษัท เล็ก จำกัด ตามทฤษฎีบริษัทใหญ่ส่วนขยาย

สินค้ำคงเหลือ (30,000 x 55%)	16,500
ที่ดิน (20,000 x 55%)	11,000
อาคาร (สุทธิ) (100,000 x 55%)	55,000
อุปกรณ์ (สุทธิ) (50,000 x 55%)	27,500
ค่าความนิยม (จากการรวมธุรกิจ)	55,000
	165,000

โดยรายการตัดบัญชี เพื่อจัดทำงบการเงินรวมจะมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. รายการตัดบัญชีเพื่อปรับมูลค่าสินทรัพย์และหนี้สินของบริษัทย่อย

สินค้ำคงเหลือ	30,000	
ที่ดิน	20,000	
อาคาร (สุทธิ)	100,000	
อุปกรณ์ (สุทธิ)	50,000	
ส่วนเกินจากการปรับมูลค่าสินทรัพย์สุทธิจากการรวมธุรกิจ		200,000
ปรับมูลค่าสินทรัพย์และหนี้สินจากการรวมธุรกิจ		

2. รายการตัดบัญชีเงินลงทุนในบริษัท เล็ก จำกัด และวัดมูลค่าค่าความนิยมจากการรวมธุรกิจ

หุ้นสามัญ (บริษัทเล็ก 600,000 x 55%)	330,000	
กำไรสะสม (บริษัทเล็ก 400,000 x 55%)	220,000	
ส่วนเกินจากการปรับมูลค่าสินทรัพย์สุทธิจากการรวมธุรกิจ (200,000 x 55%)	110,000	
ค่าความนิยม	55,000	
เงินลงทุนในบริษัท เล็ก จำกัด		715,000
ตัดบัญชีเงินลงทุนในบริษัทย่อยและส่วนของเจ้าของของบริษัทย่อย		

3. รายการตัดบัญชีเพื่อวัดมูลค่าส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย

หุ้นสามัญ (บริษัทเล็ก 600,000 x 45%)	270,000	
กำไรสะสม (บริษัทเล็ก 400,000 x 45%)	180,000	
ส่วนเกินจากการปรับมูลค่าสินทรัพย์สุทธิจากการรวมธุรกิจ (200,000 x 45%)	90,000	
ส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย		540,000
ตัดบัญชีเงินลงทุนในบริษัทย่อยและส่วนของเจ้าของของบริษัทย่อย		

บัญชีส่วนเกินจากการปรับมูลค่าสินทรัพย์สุทธิจากการรวมธุรกิจถือเป็นบัญชีชั่วคราว และจะมีมูลค่าเป็นศูนย์เมื่อจัดทำรายการตัดบัญชีสองรายการข้างต้น

ดังนั้น งบการเงินรวมที่จัดทำตามทฤษฎีบริษัทใหญ่ส่วนขยาย จะประเมินมูลค่าใหม่สินทรัพย์สุทธิของบริษัทย่อยตามทั้งหมด และนำมาจัดทำงบการเงินรวม ดังนี้

	มูลค่ายุติธรรม	ปรับมูลค่า	มูลค่าเพื่อจัดทำ งบการเงินรวม
เงินสดและเงินฝากธนาคาร	100,000		100,000
สินค้าคงเหลือ	200,000	+30,000	230,000
ที่ดิน	500,000	+20,000	520,000
อาคาร (สุทธิ)	200,000	+100,000	300,000
อุปกรณ์ (สุทธิ)	300,000	+50,000	350,000
ค่าความนิยม			55,000
หักหนี้สิน	(300,000)		(300,000)
สินทรัพย์สุทธิ	390,000		1,255,000
ส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย			540,000

ทฤษฎีการจัดทำงบการเงินรวม

อนึ่ง การปรับมูลค่าสินทรัพย์และหนี้สิน ณ วันรวมธุรกิจจะส่งผลกระทบต่อทั้งกำไรสุทธิรวมและส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย โดยรายการตัดบัญชีเพิ่มเติมเพื่อจัดทำงบการเงินรวม ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2548 เช่นเดียวกันกับทฤษฎีหน่วยงานดังนี้

ต้นทุนสินค้าที่ขายในงบการเงินรวมเพิ่มขึ้น	30,000
ค่าเสื่อมราคาอาคารในงบการเงินรวมเพิ่มขึ้น (100,000 x 1/11)	9,091
ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์ในงบการเงินรวมเพิ่มขึ้น (50,000 x 1/4)	12,500
กำไรสุทธิรวมลดลงเนื่องจากต้นทุนสินค้าที่ขายและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น	51,591
ผลกระทบต่อกำไรสุทธิรวมดังกล่าวจะถูกจัดสรรดังต่อไปนี้	
กำไรสุทธิรวมส่วนที่เป็นของบริษัทใหญ่ลดลง (51,591 x 55%)	28,375
กำไรสุทธิรวมส่วนที่เป็นของผู้ถือหุ้นส่วนน้อยลดลง (51,591 x 45%)	23,216

จากตัวอย่างข้างต้นรายการตัดบัญชีเพื่อวัดมูลค่าส่วนแบ่งกำไรของผู้ถือหุ้นส่วนน้อยในงบการเงินรวม สามารถคำนวณได้โดยกำไรสุทธิของบริษัทย่อย 50,000 บาท หักด้วยผลกระทบจากการตัดบัญชีสินทรัพย์สุทธิที่ปรับมูลค่า 23,216 บาท ดังนั้น ส่วนแบ่งกำไรของผู้ถือหุ้นส่วนน้อยคือ 26,784 บาท

ส่วนแบ่งกำไรของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย	26,784
ส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย	26,784
รายการตัดบัญชีเพื่อวัดมูลค่าส่วนแบ่งกำไรของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย	

ในปีถัดๆ มา ผู้จัดทำงบการเงินรวมต้องระมัดระวังผลกระทบจากการปรับมูลค่าสินทรัพย์สุทธิส่วนที่ตัดบัญชีไปแล้วที่รวมอยู่กับบัญชีกำไรสะสมยกมา ณ วันต้นปีโดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนที่จัดสรรให้กับผู้ถือหุ้นส่วนน้อย⁷

เปรียบเทียบวิธีปฏิบัติทางบัญชี

รูปที่ 2 สรุปความแตกต่างของการถือปฏิบัติทางบัญชีของทฤษฎีบริษัทใหญ่ ทฤษฎีหน่วยงาน และทฤษฎีบริษัทใหญ่ส่วนขยายตามข้อกำหนดของ IFRS 3 ข้อแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนคือการวัดมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์สุทธิของผู้ถูกรวม ณ วันที่เกิดการรวมธุรกิจ ซึ่งทฤษฎีบริษัทใหญ่จะวัดและปรับมูลค่าของสินทรัพย์สุทธิให้เป็นมูลค่ายุติธรรมเพียงเท่ากับอัตราร้อยละที่บริษัทใหญ่ลงทุนในบริษัทย่อย ในขณะที่ทฤษฎีบริษัทใหญ่ส่วนขยายและทฤษฎีหน่วยงานจะวัดเพื่อปรับมูลค่าเต็มจำนวนร้อยละ 100 ไม่ว่าจะบริษัทใหญ่จะลงทุนมากน้อยเพียงใดก็ตาม ในขณะที่เดียวกันทฤษฎีบริษัทใหญ่และทฤษฎีบริษัทใหญ่ส่วนขยาย

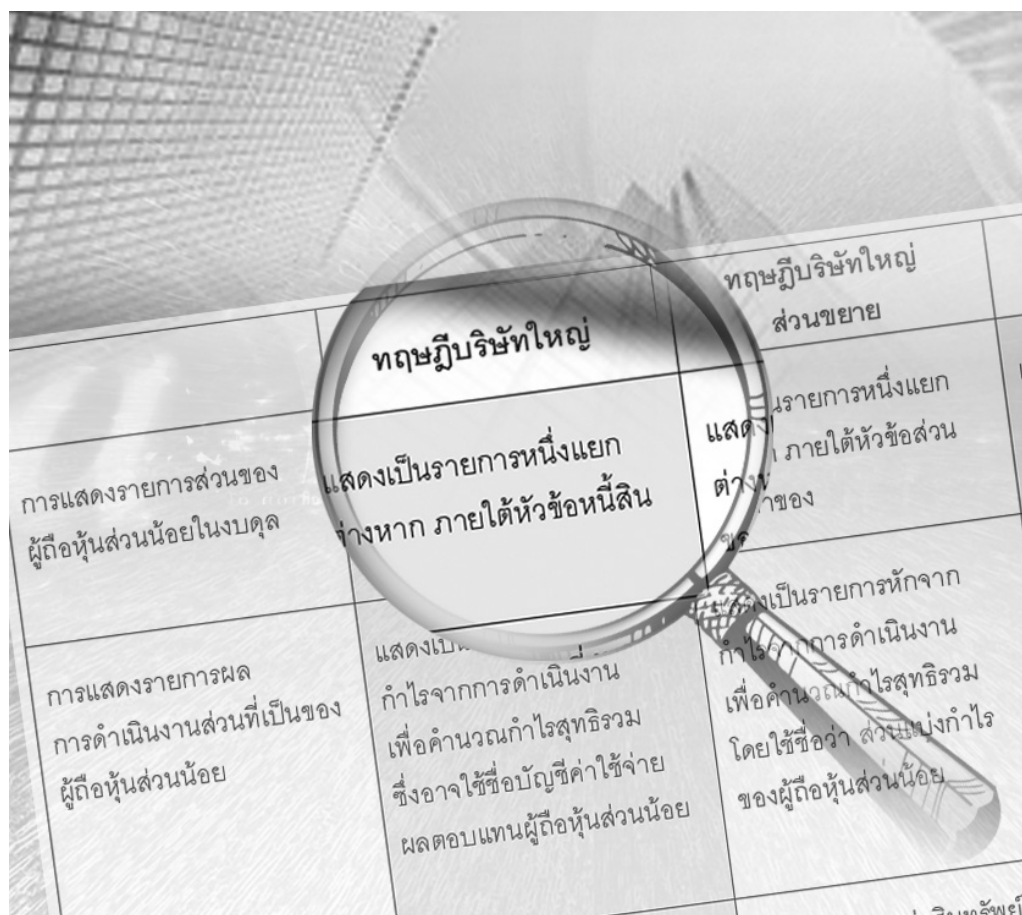
⁷ ผู้ที่สนใจตัวอย่างการบันทึกวิธีปฏิบัติทางบัญชีโดยละเอียดตามแนวทางของ IFRS 3 (2004) และ IAS 27 (2004) สามารถขอตัวอย่างโดยส่ง E-mail มายัง pik@tu.ac.th

จะวัดมูลค่าของค่าความนิยมอันเกิดจากการรวมธุรกิจเฉพาะส่วนที่บริษัทใหญ่ลงทุนเท่านั้น แต่ทฤษฎีหน่วยงานวัดค่าความนิยมของบริษัทย่อยทั้งจำนวนโดยสมมติว่าผู้ถือหุ้นส่วนน้อยลงทุนจ่ายซื้อส่วนได้ในบริษัทย่อยในมูลค่าเดียวกันกับที่บริษัทใหญ่จ่ายซื้อ

ความแตกต่างที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือวิธีการแสดงรายการในงบการเงิน ซึ่งตามทฤษฎีบริษัทใหญ่นั้นมองว่าผู้ถือหุ้นส่วนน้อยไม่ใช่เจ้าของ แต่เป็นเจ้าของที่ผลตอบแทนในรูปแบบของส่วน

แบ่งกำไรของบริษัทย่อยจึงมีสถานะเป็นค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุน ในขณะที่ทฤษฎีบริษัทใหญ่ส่วนขยายเอนเอียงแนวคิดมาทางด้านทฤษฎีหน่วยงาน ซึ่งมองว่า ผู้ถือหุ้นส่วนน้อยไม่ใช่เจ้านี่ เนื่องจากไม่เป็นไปตามคำจำกัดความของหนี้สิน ทฤษฎีหน่วยงานจึงมองว่าผู้ถือหุ้นส่วนน้อยเป็นกลุ่มเจ้าของอีกกลุ่มหนึ่งที่มีสิทธิในสินทรัพย์สุทธิเช่นเดียวกับเจ้าของรายอื่นๆ ในด้านการแสดงรายการในงบกำไรขาดทุนนั้นถึงแม้ว่าทฤษฎีบริษัทใหญ่ส่วนขยายจะมองว่า ผู้ถือหุ้นส่วนน้อยคือกลุ่มของเจ้าของอีกกลุ่มหนึ่งเช่นเดียวกับทฤษฎีหน่วยงาน แต่ทฤษฎีลูกผสมนี้ยังแสดงกำไรสุทธิรวมเฉพาะส่วนที่เป็นของผู้ถือหุ้นบริษัทใหญ่โดยนำเอา “ส่วนแบ่งกำไรของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย” หักออกจากกำไรจากการดำเนินงานเพื่อคำนวณกำไรสุทธิรวม ในขณะที่ทฤษฎีหน่วยงานมองว่ากำไรสุทธิรวมคือกำไรสุทธิ “รวม” ของหน่วยงานโดยแสดงรายละเอียดการแบ่งสรรกำไรแยกต่างหาก

ผู้ใช้งบการเงินรวมจำเป็นต้องสนใจรายละเอียดความแตกต่างของการแสดงรายการและการวัดมูลค่าของสินทรัพย์สุทธิเพื่อจัดทำงบการเงินรวม เนื่องจากการแสดงรายการที่แตกต่างทำให้อัตราส่วนทางการเงินต่างออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อัตราส่วนที่ต้องใช้ยอดกำไรสุทธิรวม และโครงสร้างของทุน เช่นสินทรัพย์รวม หนี้สินรวม และส่วนของผู้ถือหุ้นรวม เป็นส่วนประกอบ Nurnberg (2001) ได้ตั้งข้อสังเกตว่าผู้ใช้งบการเงินปันผล โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอัตราส่วนของการจ่ายเงินปันผล (Dividend Payout Ratio) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่จัดทำงบการเงินรวมตามวิธีบริษัทใหญ่และบริษัทย่อยจ่ายเงินปันผลแต่บริษัทใหญ่ไม่ได้จ่ายเงินปันผล กรณีนี้หมายเหตุประกอบงบการเงินอาจแจ้งว่ากลุ่มบริษัทจ่ายเงินปันผลให้กับคนภายนอกซึ่งขัดแย้งกับอัตราส่วนของการจ่ายเงินปันผล ซึ่งมีค่าเป็นศูนย์เนื่องจากบริษัทใหญ่ไม่ได้จ่ายเงินปันผลแต่อย่างใด

	ทฤษฎีบริษัทใหญ่	ทฤษฎีบริษัทใหญ่ ส่วนขยาย	ทฤษฎีหน่วยงาน
การแสดงผลการดำเนินงานของผู้ถือหุ้นส่วนน้อยในงบดุล	แสดงผลการดำเนินงานหนึ่งแยกต่างหาก ภายใต้หัวข้อหนี้สิน	แสดงผลการดำเนินงานหนึ่งแยกต่างหาก ภายใต้หัวข้อส่วนของผู้ถือหุ้น	แสดงผลการดำเนินงานหนึ่งแยกต่างหาก ภายใต้หัวข้อส่วนของผู้ถือหุ้น
การแสดงผลการดำเนินงานส่วนที่เป็นของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย	แสดงผลการดำเนินงานหักจากกำไรจากการดำเนินงาน เพื่อคำนวณกำไรสุทธิรวม ซึ่งอาจใช้ชื่อบัญชีค่าใช้จ่าย ผลตอบแทนผู้ถือหุ้นส่วนน้อย	แสดงผลการดำเนินงานหักจากกำไรจากการดำเนินงาน เพื่อคำนวณกำไรสุทธิรวม โดยใช้ชื่อว่า ส่วนแบ่งกำไรของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย	แสดงผลการดำเนินงานจัดสรรต่อท้ายงบกำไรขาดทุน กำไรสุทธิรวมในงบกำไรขาดทุนรวมแสดงยอดรวมทั้งสองของผู้ถือหุ้นของบริษัทใหญ่และผู้ถือหุ้นส่วนน้อย
การวัดและปรับมูลค่าสินทรัพย์สุทธิอื่นนอกจากมูลค่าความนิยมจากการรวมธุรกิจ	วัดและปรับมูลค่าสินทรัพย์สุทธิของบริษัทย่อยให้เป็นมูลค่ายุติธรรม ณ วันรวมธุรกิจ เฉพาะส่วนที่บริษัทใหญ่จ่ายซื้อ	วัดและปรับมูลค่าสินทรัพย์สุทธิของบริษัทย่อยให้เป็นมูลค่าตลาดยุติธรรม ณ วันรวมธุรกิจทั้งจำนวน	วัดและปรับมูลค่าสินทรัพย์สุทธิของบริษัทย่อยให้เป็นมูลค่าตลาดยุติธรรม ณ วันรวมธุรกิจทั้งจำนวน
การวัดและรับรู้มูลค่าความนิยมจากการรวมธุรกิจ	วัดและรับรู้มูลค่าความนิยมจากการรวมธุรกิจเฉพาะส่วนที่บริษัทใหญ่จ่ายซื้อ	วัดและรับรู้มูลค่าความนิยมจากการรวมธุรกิจเฉพาะส่วนที่บริษัทใหญ่จ่ายซื้อ	วัดและรับรู้มูลค่าความนิยมจากการรวมธุรกิจทั้งจำนวน โดยคำนวณ Implied Value ของบริษัทย่อย เพื่อวัดและรับรู้มูลค่าความนิยมส่วนที่เป็นของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย

รูปที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างในการรายงานและการปฏิบัติตามบัญชีสำหรับทฤษฎีบริษัทใหญ่
ทฤษฎีบริษัทใหญ่ส่วนขยาย และทฤษฎีหน่วยงาน

บทสรุป

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการบัญชีนานาชาติ และการประกาศใช้มาตรฐานรายงานงบการเงิน ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงการบัญชีสำหรับการรวมธุรกิจและการจัดทำงบการเงินรวมครั้งใหญ่ มาตรฐานรายงานงบการเงินฉบับที่ 3 (IFRS 3) การรวมธุรกิจมีสาระสำคัญที่ต่างไปจากมาตรฐานฉบับเดิมคือ กำหนดให้ใช้วิธีซื้อ (Purchase) ในการรวมธุรกิจ รวมทั้งกำหนดให้มีการวัดมูลค่าสินทรัพย์สุทธิของบริษัทย่อยเต็มจำนวนร้อยละหนึ่งร้อย ถึงแม้ว่าบริษัทใหญ่อาจลงทุนในบริษัทย่อยน้อยกว่าร้อยละร้อยก็ตาม ส่วนของผู้ถือหุ้นส่วนน้อยที่แสดงภายใต้การจัดทำงบการเงินรวมจึงรวมมูลค่าสินทรัพย์สุทธิที่ปรับจากการรวมธุรกิจนี้ด้วย นอกจากนี้ IFRS 3 ยังกำหนดให้ทดสอบเพื่อรับรู้ผลขาดทุนจากการด้อยค่าของค่าความนิยม (ถ้ามี) และยกเลิกการตัดจำหน่ายค่าความนิยมตามที่เคยปฏิบัติ นอกจากนี้สาระสำคัญข้างต้น IAS 27: Consolidated and Separate Financial Statements ยังกำหนดให้บริษัทใหญ่จัดทำงบการเงินโดยรวมเอาบริษัทย่อย (Subsidiary) ที่บริษัทใหญ่มีอำนาจควบคุม และกำหนดว่างบการเงินเดี่ยว (Separate Financial Statement) ของบริษัทใหญ่ที่นำมาแสดงต้องใช้วิธีราคาทุน (หรือวิธีที่กำหนดใน IAS 39) ในการบันทึกบัญชีเงินลงทุนในบริษัทย่อย

ปัจจุบันตำราเรียนที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำงบการเงินรวมภายในประเทศไทยยังยึดหลักทฤษฎีบริษัทใหญ่ ซึ่งกำหนดให้บริษัทใหญ่วัดและปรับมูลค่าสินทรัพย์สุทธิของบริษัทย่อยเพื่อนำมาจัดทำงบการเงินรวมเฉพาะส่วนที่บริษัทใหญ่จ่ายซื้อ อย่างไรก็ตาม IFRS 3 นำเอาแนวคิดผสมระหว่างทฤษฎีบริษัทใหญ่ และทฤษฎีหน่วยงาน ซึ่งมองว่า สินทรัพย์สุทธิในงบการเงินรวมนั้น

อยู่ภายใต้การควบคุมและการบริหารของหน่วยงานโดยรวม ดังนั้น การวัดและปรับมูลค่าสินทรัพย์สุทธิทั้งหมดของบริษัทย่อยในการจัดทำงบการเงินรวมโดยไม่คำนึงว่าบริษัทใหญ่จะลงทุนร้อยละเท่าใด อย่างไรก็ตาม IFRS 3 กำหนดให้วัดและบันทึกค่าความนิยมเฉพาะส่วนของบริษัทใหญ่เท่านั้น ดังนั้น ผู้ใช้งบการเงินจำเป็นต้องพิจารณาถึงความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นจากรายงานทางการเงินและวิธีการบัญชีที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบต่อรายการในงบดุลภายใต้หัวข้อส่วนของเจ้าของ รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการปรับมูลค่าสินทรัพย์สุทธิที่เพิ่มขึ้นภายหลังการรวมธุรกิจ นอกจากนี้ตำราเรียนที่เกี่ยวกับการจัดทำงบการเงินจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับการปรับใช้มาตรฐานรายงานงบการเงินและมาตรฐานการบัญชีนานาชาติที่ปรับปรุงใหม่นี้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชี. *มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 43 การรวมธุรกิจ*. กรุงเทพมหานคร, 2545.
- นิยะดา วิเศษบริสุทธ์, ผศ. *การบัญชีขั้นสูง. โครงการจัดทำตำรา คณะบัญชี มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, กรุงเทพมหานคร, 2540.
- พยอม สิงห์เสนห์, ศ. คุณหญิง. *การบัญชีขั้นสูง II. ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์*, กรุงเทพมหานคร, 2548.
- วรศักดิ์ ทุมมานนท์. *งบบการเงินรวมและปัญหาการจัดทำงบการเงินรวม. ธรรมนิติ*, กรุงเทพมหานคร, 2547.
- Alfredson, K., Leo, K., Picker, R., Pacter, P., and Radford, J. *Applying International Accounting Standards*, John Wiley & Sons Australia, Ltd., Milton, Qld, 2005.
- American Institute of Certified Public Accountants (AICPA), Committee on Accounting Procedure. Consolidated Financial Statements. *Accounting Research Bulletin (ARB) No. 51*. New York, NY, 1959.
- Baker, R.E., Lembke, V.C., and King, T.E. *Advanced Financial Accounting*, (6th ed.) Mcgraw-Hill Companies, Inc. New York, NY, 2005.
- Beams, F.A., Clement, R.P., Anthony, J.H., and Lowensohn, S.H. *Advanced Accounting*, (9th ed.) Prentice Hall, Upper Saddle River, NJ, 2006.
- Bline, D.M., Fischer, M.L., and Skelel, T.D. *Advanced Accounting* John Wiley & Sons, New York, NY, 2004.
- Financial Accounting Standard Board (FASB). *FASB No. 141: Business Combinations*. Norwalk, CT, 2001.
- Financial Accounting Standard Board (FASB). *FASB No. 142: Goodwill and other Intangible Assets*. Norwalk, CT, 2001.
- Financial Accounting Standard Board (FASB). *Consolidated Financial Statements: Purpose and Policy*. Exposure Draft. Norwalk, CT, 1999.
- International Accounting Standards Board (IASB). *International Financial Reporting Standards (IFRS) No. 3: Business Combinations*. International Accounting Standards Committee Foundation, London, UK, 2004.
- International Accounting Standards Board (IASB). *International Accounting Standards (IAS) No. 22 (Revised 1998): Business Combinations*. International Accounting Standards Committee Foundation, London, UK, 1998.
- International Accounting Standards Board (IASB). *International Accounting Standards (IAS) No. 27: Consolidated and Separate Financial Statements*. International Accounting Standards Committee Foundation, London, UK, 2004.
- International Accounting Standards Board (IASB). *IAS News June 2003*. International Accounting Standards Committee Foundation, London, UK, 2003.
- Moonitz, M. "The Entity Approach to Consolidated Statements," *The Accounting Review* (17:3), July 1942, pp 236-242.
- Moonitz, M. *The Entity Theory of Consolidated Financial Statement*, Brooklyn NY, The Foundation Press Inc, 1951.
- Nurnberg, H. "Minority Interest in the Consolidated Retained Earnings Statement," *Accounting Horizons* (15:2), June 2001, pp 119-147.